

LIBRIS

This publication has been supported by the
Ministry of Culture of the Czech Republic

We know

MINISTERSTVO
KULTURY

Acest volum a fost publicat cu sprijinul
Ministerului Culturii din Republica Cehă

© Editura EIKON

Editura Eikon este acreditată de **Consiliul
Național al Cercetării Științifice (CNCS)**

București, Calea Giulești 333, sector 6
cod poștal 031310, România

Difuzare / distribuție carte: 021 348 14 74

0733 131 145, 0728 084 802

difuzare@edituraeikon.ro

Redacția: 021 348 14 74

0728 084 802, 0733 131 145

contact@edituracikon.ro

www.librariaeikon.ro

Descrierea CIP a Bibliotecii Naționale a României

ČAPEK, KAREL

O viață obișnuită / Karel Čapek ; trad. din lb. cehă de Sorin Paliga. - București : Eikon, 2025

ISBN 978-606-49-1540-5

I. Paliga, Sorin (trad.)

821.162.3

Traducerea s-a făcut după ediția electronică (PDF) publicată online de Obyčejný život, Městská knihovna v Praze (Biblioteca Municipală Praga) Mariánské nám, 1, 115 72 Praha 1 2, opravené vydání Verze 1.0 z 19. 1. 2018

Traducătorul aduce călduroase mulțumiri Michaeliei Hoňková pentru clarificarea unor pasaje din textul ceh.

Corector: Larisa Pleșca

Design: Ada Atănăsoaici

Coperta: Rora Paliga

Editor: Valentin Ajder

KAREL ČAPEK

O viață obișnuită

Traducere din limba cehă de Sorin Paliga

E I K O N

București, 2025

În aceeași serie au apărut:

Război cu salamandrele

Fabrica de absolut

Krakatit

Cartea apocrifelor

Viața și opera compozitorului Foltýn

– Ei, nu se poate, exclamă bătrânul domn Cenușă. A murit? Ce-a avut?

– Scleroză, răspunde scurt doctorul. Voia să mai adauge ceva despre vârstă, dar – uitându-se cumva pieziș la bătrân – a tăcut.

Domnul Cenușă se gândește o clipă că, slavă Domnului, totul era în regulă cu el până acum. Nu simțea nimic care să sugereze că ar avea ceva.

– Deci s-a dus, repetă el. N-avea nici șaptezeci de ani, nu-i așa? Era un pic mai tânăr decât mine. L-am cunoscut... Mergeam la aceeași școală. Apoi nu l-am mai văzut ani de zile, până când a venit la Praga, la minister. Ne întâlneam o dată sau de două ori pe an. Ce om cumsecade, la locul lui!

– Da, era de treabă, confirmă doctorul, continuând să lege trandafirul de tijă. L-am întâlnit aici, în grădină. Într-o zi, cineva mă strigă peste gard:

– Scuzați-mă, ce fel de *Malus* este acela care înflorește acolo?

– Este *Malus Halliana*, i-am răspuns, apoi l-am invitat înăuntru. Știți cum se adulmecă doi grădinari! Uneori mai trecea pe la mine când vedea că nu am altceva de făcut, totdeauna era vorba despre flori. Nici nu știam cine sau ce era până nu m-a sunat. Situația i se înrăutățise. Ce grădină frumoasă avea!

– Așa era el, confirmă domnul Cenușă. Din câte îmi amintesc, a fost un om atât de ordonat și de conștiincios, un funcționar model

și toate cele. Știm foarte puține lucruri despre astfel de oameni de treabă, nu-i așa?

– El a scris asta, adaugă imediat doctorul.

– Ce a scris?

– Viața lui. Anul trecut a găsit la mine niște biografii celebre, apoi mi-a spus că ar trebui să scrie biografia unui om obișnuit. Și când i s-a declanșat boala, s-a apucat să scrie despre propria lui viață. Când... când situația i s-a înrăutățit, mi-a dat-o mie. Cred că nu avea cui să o lase.

Doctorul ezită un pic.

– V-o dau s-o citiți, doar i-ați fost un vechi și bun prieten.

Bătrânul domn Cenușă era impresionat.

– Sunteți amabil. Aș face asta pentru el.

Se pare că gestul i se părea un fel de ofrandă adusă celui dispărut.

– Va să zică așa, săracu' de el, și-a scris propria biografie.

– V-o aduc imediat, zice doctorul, îndepărtând uscăciunile de pe tulpina trandafirului. Ia uitați-vă cum tulpina asta vrea să fie ca o sulică pentru celălalt trandafir, cu tulpina dreaptă. Doctorul se ridică. Da, da, v-am promis manuscrisul, zice înainte să plece, oarecum supărat și aruncând o privire de jur-împrejurul grădinii.

– Așadar, a murit, își zice întristat bătrânul. Trebuie să fie ceva normal, obișnuit să mori, dacă și un om cumsecade ajunge la acel moment. Dar, precis, nu i-a plăcut, de aceea și-a scris biografia, se agățase de acea viață. Oricine ar exclama: un om așa de cumsecade și, hop, moare.

– Pofțiți, spune doctorul.

Era un pachet de coli aranjate cu grijă, legate cu o panglică, precum un dosar de documente clasate. Emoționat, domnul Cenușă l-a luat în mâini, răsfoind primele pagini.

– Cât de îngrijit este scris, exclamă el aproape pios. Se vede aici bătrânul birocrat. Pe vremea lui, domnule, nu existau mașini de scris, totul se scria de mână, lumea se străduia să scrie frumos și îngrijit.

– Mai încolo nu mai e scris așa de îngrijit, mormăie doctorul. A tăiat mult și s-a grăbit, de la un moment dat încolo scrisul lui nu mai este așa de îngrijit și de ordonat.

E cumva ciudat, se gândește domnul Cenușă. Să citești ceva scris de un mort e ca și cum i-ai atinge mâna lipsită de viață. Și scrisul ăsta are ceva de mort. N-ar trebui să iau manuscrisul acasă, n-ar fi trebuit să spun că-l voi citi.

– Merită citit tot?, întreabă el șovăitor.

Doctorul ridică din umeri.

I

În urmă cu trei zile, m-am aplecat în grădină asupra unei tufe de garoafe pentru a o curăța de uscăciuni. Am simțit o ușoară amețală, mi se întâmpla tot mai des. Poate că amețeala a făcut ca locul să-mi pară mai frumos ca niciodată: tufele roșii scânteietoare, iar în spatele lor paniculii de crețușcă – totul era atât de frumos și aproape misterios, simțeam că amețesc, încât mi se învârtea capul. Un cintezoii s-a așezat pe o piatră la doi pași de mine, mă privea cu capul într-o parte.

– Cine ești?

Mi s-a oprit respirația, mi-era teamă că voi speria pasărea. Simțeam cum îmi bate inima. Și dintr-odată a venit. Nu știu cum să-l descriu, dar a fost un sentiment teribil de puternic, certitudinea morții. Nu mă pot exprima altfel. Cred că mă zbăteam să respir, cam așa ceva simțeam, eram conștient că mă cuprinsese o anxietate teribilă. Când s-a potolit, eram încă în genunchi, dar mâinile mele erau pline de frunze rupte. Parcă m-a învăluit ceva, m-a cuprins o tristețe, dar deloc neplăcută. Simțeam cum îmi tremurau picioarele, parcă mă ironizau. Grijuliu, m-am dus să mă așez undeva, gândeam cu ochii închiși:

– Așadar a venit, e aici.

Nu era ceva înspăimântător însă, ci doar o surpriză și conștientizarea faptului că trebuia să rezolv cumva chestiunea asta. Apoi m-am încumetat să deschid ochii și să-mi mișc capul. Doamne, cât de frumoasă mi s-a părut grădina, ca niciodată, ca niciodată. Căci nu-mi

doresc altceva decât să stau așa și să privesc lumina și umbra, ofilirea crețuștelor și mierla care se luptă cu o rămă. Odată, parcă a fost ieri, m-am hotărât ca primăvara viitoare să scot două tufe de nemțșori bolnavi și să plantez altceva. Nu cred că voi mai face asta, așa că anul viitor vor crește puietii desfigurați ca de lepră. Îmi părea rău, îmi părea rău de multe lucruri, eram cumva înduioșat la gândul plecării.

Mă frământa ideea că poate ar trebui să-i spun toate astea menajerei mele. E tare de treabă, dar mereu se supără, ca o cloșcă. Va alerga de colo-colo speriată, cu fața umflată de plâns, va scăpa tot din mâini. Dar să fie fără neplăceri și fără confuzie. Cu cât se rezolvă mai ușor, cu atât mai bine. Trebuie să-mi pun ordine în ale mele, mi-am spus parcă ușurat. Slavă Domnului, am ce face câteva zile. Cât de mult îi trebuie unui văduv și unui pensionar ca mine ca să-și pună lucrurile în ordine? Poate că nu voi înlocui nemțșorii și nu voi întineri lemnul de dracilă. Sertarele mele vor fi curate și ordonate, nu va fi acolo nimic care să sugereze ceva nerezolvat.

Descriu detaliile aceluia moment pentru a se vedea cum și de ce am simțit nevoia de a-mi pune lucrurile în ordine. Aveam sentimentul că mai trecusem prin așa ceva și nu doar o singură dată. De fiecare dată când, de-a lungul anilor mei de funcționar, eram transferat dintr-un loc în altul, obișnuiam să fac ordine pe biroul pe care îl părăseam, nu lăsam nimic neterminat și neordonat. Ultima dată a fost când am ieșit la pensie, de zeci de ori am revăzut și am rearanjat totul foaie cu foaie, dar tot mai zăboveam, voiam să revăd totul din nou, poate rămăsese vreo hârtie care nu avea ce căuta acolo sau care trebuia rezolvată. Plecam să mă odihnesc după atâția ani de muncă, inima îmi era însă grea, mult timp după aceea mă cuprindeau grijile, nu cumva să fi rămas în urma mea ceva care nu fusese îndosariat sau confirmat de ultimul *Vidi*.¹

1 Lat. *vidi* „am văzut”. Se folosea în cancelariile central-europene în cazul documentelor aprobate și rezolvate. (n. ed. cehe)

Trecusem, așadar, prin așa ceva de mai multe ori înainte și, prin urmare, m-am simțit fericit că și acum pot face ceva familiar. Nu-mi mai era teamă, iar surpriza care îmi adusese sentimentul morții s-a transformat în ușurare, într-un fel de familiaritate și de încredere de sine. Cred că acesta este motivul pentru care oamenii vorbesc despre moarte ca despre un vis sau despre odihnă, pentru a o compara cu ceva cunoscut. De aceea speră să-i întâlnească și pe cei dragi dispăruți, să nu se teamă de pasul spre necunoscut. Poate că ultimele fapte reflectă un eveniment economic important. Iată, nu avem de ce să ne temem, ceea ce se află în fața noastră ia forma lucrurilor pe care le cunoaștem bine și personal. Îmi voi pune în ordine toate lucrurile, nici mai mult, nici mai puțin. Slavă Domnului, acest lucru nu-mi va fi atât de greu.

De două zile m-am cufundat în hârtogăria personală. Acum totul este aranjat și legat cu șnurul. Sunt acolo toate carnetele mele de note din clasa întâi primară. Doamne, aveam numai zece, mergeam mândru acasă fălindu-mă cu nota asta, drept care tata mă mângâia pe cap cu mâna lui grasă, spunând emoționat:

– Ține-o tot așa, flăcăule!

Certificatul de botez și de domiciliu, certificatul de căsătorie, decretele de numire, toate sunt ordonate, nu lipsește nimic. Acum chiar mă mir că nu am adăugat numere și litere pentru și mai bună ordine. Toate scrisorile bieteii mele soții, sunt puține, căci doar rareori și numai pentru scurt timp nu am fost împreună. Câteva scrisori de la prieteni – asta e tot. Sunt câteva pachete legate într-un sertar din birou. Nu lipsește nimic, cu excepția faptului că mai am de scris pe o foaie de hârtie o cerere în alb: XY, funcționar pensionar, solicită transferul în lumea de dincolo. A se vedea documentele de la A la Z.

Au fost două zile liniștite și aproape plăcute în care m-am ocupat de documentele mele. În afară de durerea din inimă, mă simțeam ușurat – poate că de vină au fost liniștea, camera umbră și rece, ciripitul păsărilor și hârtiile vechi și oarecum înduioșătoare de pe masa din fața mea: certificatele școlare, scrisul de fată al soției mele, cartonul decretelor oficiale. Mi-ar fi plăcut să mai citesc și să

aranjez mai mult, dar viața mea a fost simplă, întotdeauna mi-a plăcut ordinea, nu am păstrat niciodată hârtii inutile. Doamne, nu am nimic de ordonat, așa de simplă și de obișnuită a fost viața mea.

Nu mai e nimic de aranjat, dar încă există undeva înlăuntrul meu – cum să spun? – mania asta pentru ordine. Întorc inutil ceasul pe care îl întorsesem deja cu câteva clipe înainte, deschid inutil sertarele, nu cumva să fi sărit peste ceva. Mă gândesc la fostele mele îndatoriri: să mai fi rămas oare ceva ce să nu fi terminat și să nu fi legat cu un șnur? Nu mă mai gândesc la cintezoi, care mă privea chiorâș, ca și cum m-ar fi întrebat „ce ești, totuși”? Da, totul e gata, ca și cum aș pleca la drum, așteptând să sosească trăsura. Deodată, te simți cumva gol, nu știi ce să mai iei, te uiți ezitând de jur împrejur, nu cumva să fi uitat ceva. Da, asta e, neliniștea. Căutam să mai aranjez ceva, dar nu mai rămăsese nimic, doar neliniștea că aș fi putut sări peste ceva important. Sigur, o prostie, dar care se amplifică, devine anxietate, ca o greutate atârând de inimă. Fie ce-o fi, dar nu mai e nimic de aranjat. Bun, și mai departe, acum ce mai facem? Și atunci mi-a venit ideea: îmi fac ordine în viață și gata. Pe scurt, pun totul pe hârtie, aranjez colile și le leg cu un șnur.

La început, chestiunea mi s-a părut amuzantă:

– Te rog, pentru numele lui Dumnezeu, ce rost are? Pentru cine să scrii? O viață atât de obișnuită, ce să scrii despre ea?

Dar deja știam că voi scrie, doar că încă mă apăram, ca din modestie sau așa ceva. Pe când eram copil, undeva în vecini o bătrână dădea să moară. Mama mă tot trimitea acolo să duc una-alta sau să o întreb dacă dorea ceva. Era o bătrână retrasă, nimeni nu o văzuse vreodată pe stradă sau vorbind cu cineva. Copiii se temeau cumva de singurătatea ei. Într-o zi, mama mi-a spus:

– Nu trebuie să te mai duci acolo, a venit la ea popa, se spovedește.

Nu pricepeam ce putea să mărturisească o babă așa de singură. Îmi venea să-mi lipesc nasul de geamul ferestrei să o văd confesându-se. Popa a stat acolo mult timp, ciudat de mult timp. Apoi, când

am ajuns acolo, zăcea cu ochii închiși, fața ei avea o expresie atât de liniștită, parcă festivă. Eram neliniștit.

– Aveți nevoie de ceva?, am îngăimat eu.

A dat doar din cap. Acum știu că și ea își făcuse ordine în propria viață, în asta constă sacramentul celor ce se duc dincolo.

II

Este adevărat: de ce nu ar trebui să se scrie despre o viață atât de obișnuită? În primul rând, este o chestiune personală. Poate că nu ar fi nevoie să o scriu dacă aș avea cui să o povestesc. Din când în când, în relatările cuiva apare o amintire despre ceva din trecut, chiar dacă este vorba doar despre ce gătea mama. La fiecare astfel de amintire, menajera dădea din cap cu simpatie, ca și cum ar fi spus:

– Da, da, ați trecut prin multe, și eu am dus-o greu.

Este imposibil să vorbești cu ea despre lucruri atât de obișnuite, are o fire prea miloasă, mereu caută un motiv să fie impresionată de ceva. Alții, în schimb, ascultă amintirile cu jumătate de ureche, nerăbdători să intre în vorbă:

– În tinerețea mea, la noi era așa și pe dincolo.

Am mereu impresia că oamenii se laudă cumva cu amintirile lor, parcă s-ar fâli că în copilăria lor a fost o epidemie de diferie sau că au fost martori la o furtună teribilă, ca și cum toate acestea ar fi fost meritul lor personal. Poate că fiecare dintre noi simte nevoia să vadă în propria viață ceva remarcabil, important și dramatic. Ca atare, fiecăruia îi place să atragă atenția asupra evenimentelor speciale pe care le-a trăit, așteptând să devină astfel interesant și admirat de ceilalți.

Nimic extraordinar sau dramatic nu s-a întâmplat în viața mea. Dacă ar fi să-mi amintesc ceva, atunci aș vorbi despre scurgerea liniștită și banală, aproape mecanică, a zilelor și anilor până la punctul final care se află în fața mea și care, sper, va fi la fel de puțin dramatic